

М А Т И Ц А С Р П С К А
КЊИЖЕВНО ОДЕЉЕЊЕ — ЛИНГВИСТИЧКА СЕКЦИЈА

ЗБОРНИК
ЗА ФИЛОЛОГИЈУ И ЛИНГВИСТИКУ

II

Уредништво:

Д-р МИЛИВОЈ ПАВЛОВИЋ
Д-р ПЕТАР ЂОРЂИЋ

Д-р РУДОЛФ КОЛАРИЧ
Д-р ПАВЛЕ ИВИЋ

НОВИ САД

1959

1816 v městečku Sremski Karlovcí), také úkol tohoto studijního ústavu, jehož ředitelem byl jmenován tehdy již proslulý („der berühmte Mann“) Šafařík. Profesor Pavlović ličí dále zásluhy, které si Šafařík vydobyl pro založení časopisu *Letopis Matice Srbské*, jeho spoluprací v něm, podává soupis námětů, které zpracoval sám Šafařík, a ličí jeho podněty, aby bylo přikročeno k organisovanému sbírání a uveřejňování starých písemných památek srbských. Takto vzniklo, zároveň se spoluprací v *Letopisu*, rozsáhlé dílo Šafaříkovo o dějinách jihoslovanských literatur, které však bylo tiskem vydáno teprve po mnoha letech. V roce 1833 uveřejnil Šafařík jako filologický komentář literárních a historických textů dílo *Serbische Lesekörner*. Jsou to vlastně první zřetelně napsané dějiny srbocharvátštiny. Přestože Šafaříkovi před téměř 140 roků mohl být dostupný jenom materiál poměrně skrovný, on přece velmi výstižně shledl hlavní vývojové charakteristiky srbocharvátského jazyka.

Osvětlujíc pronikavě tento úsek života a činnosti P. J. Šafaříka, autor závěrem hodnotí význam Šafaříkův ve vývojové lince slavistiky takto: „Šafařík svou rozlehlou činností tvorí epochu v slavistice, pojaté ovšem velmi široce. On byl podněcovatelem opravdového hnutí pro literárně-filologické a historicko-etnografické bádání a zdařile spojil období Dobrovského a Kopitara s epochou Miklošičevou“.

Beograd

Ferd. Maslić

ФИЛОЛОГИЈА И ЛИНГВИСТИКА У ЕНЦИКЛОПЕДИЈАМА ЛЕКСИКОГРАФСКОГ ЗАВОДА

(*Enciklopedija Jugoslavije* I—III и *Enciklopedija Leksikografskog zavoda* (општа) I—III)

Значај енциклопедија које издаје Лексикографски завод једва да се може сагледати у целокупном обиму свом. Редакција је била несумњиво у праву када је поводом *Enciklopedije Jugoslavije* на првом месту истакла да је та монументална публикација синтеза свих наших знања о себи самима, која ће нам омогућити да јасно сагледамо једино реалну перспективу нашег опстанка у будућности: јединство наше народне заједнице. То несумњиво треба — *mutatis mutandis* — да буде основни значај и *Enciklopedije Leksikografskog zavoda* (опште).

Није сувишно ако и у овом научном часопису кажемо да читаоца обузме понос када види импозантан круг сарадника, југословенских научника, у овом великом културном предузећу. Сматрамо да је неопходно истаћи видну улогу главног уредника енциклопедиских издања Лексикографског завода, нашег угледног књижевника Мирослава Крлеже. Овим радом Крлежа је стао у први ред истакнутих енциклопедиста света.

Нећемо, разуме се, говорити о обради свих научних дисциплина у енциклопедијама Лексикографског завода. Говорићемо о

обради филологије и лингвистике у *Enciklopediji Jugoslavije* и *Enciklopediji Leksikografskog zavoda* (општој).

Можемо одмах рећи да је високи ауторитет стручњака који су обрађивали ову научну област загарантовао вредност саме обраде. И ми уствари поводом онога што се у енциклопедијама налази из области филологије и лингвистике имамо само по неку напомену. У највећем броју случајева обавезни смо да истакнемо позитивне резултате постигнуте у овим публикацијама. Сваки рад наших уважених стручњака управо претставља такав позитиван резултат. Више ћемо стога говорити о ономе што у ове енциклопедије није ушло, а требало је, по нашем мишљењу, да уђе.

Одавде је јасно да се ми нећемо задржавати на техничким омашкама које су се промакле, иако би било боље да их нема. Може се, уосталом, објаснити као обична коректорска грешка то што се на стр. 45/2 у ЕЈ II као аутор *Monumenta serbica* наводи Е. Миклошић место Ф. Миклошић, или што се као аутор једног рада о црногорским говорима наводи В. Вошковић место Р. Вошковић (ЕЈ II 495/2).

Треба, међутим, рећи да читаоци који се буду интересовали за филолошке и лингвистичке часописе неће моћи добити тачна обавештења из одреднице *Casopisi* у ЕЈ II. У одељку о часописима у Србији не помиње се предатна серија *Нашег језика* (изд. Лингвистичко друштво у Београду), већ се само говори о новој, послератној серији (ЕЈ II 535/2). Предатну серију, међутим, требало је поменути исто онако као што је у одељку о часописима у Хрватској поменуто *Hrvatski jezik* (ЕЈ II 540/1). Недостатак је излагања о часописима што се у њему не помиње *Јужнословенски филолог* иако се нпр. наводе *Прилози за књижевност, историју, језик и фолклор*. Сем тога, у одељку о часописима у Хрватској наводи се да у НРХ од 1952 излази часопис *Наш језик* (ЕЈ II 541/1). Часопис *Наш језик* издаје Српска академија наука у Београду, а у Загребу излази други наш угледни лингвистички часопис — *Jezik*.

Исто тако, s. v. *bosančica* у *ELZ I* (572—573) не говори се довољно о мишљењу, које је врло развијено у нашој науци, да босанчица није посебан босански тип ћирилице.

Такође, s. v. *govor* у *ELZ III* постоји рубрика о дечјем говору. *Енциклопедија* има лепу праксу да истакне где год је потребно резултате југословенских научника у појединим областима. Овде је свакако требало навести рад проф. М. Павловића „*Le language enfantin*”.

Несумњиво је, међутим, да највише повода за дискусију даје обрада дијалеката српскохрватског језика у *Enciklopediji Jugoslavije*.

У ЕЈ II (494/2—495/2) налази се одредница *Crnogorski govori*. Ова сложена тема добро је обрађена захваљујући сигурној ерудицији проф. Л. Вујковића. Читаоцу је пружена поуздана, исцрпна и систематска информација.

Међутим, ово је једина одредница ове врсте из српскохрватске дијалектологије у прва два тома ЕЈ. Очекивали смо да прочитамо одредницу о чакавском дијалекту и о дијалектима српскохрватским уопште, јер ЕЈ II иде до слова *Dio*. Јасно је да проблем црногор-

ских говора није значајнији од целог чакавског дијалекта. Можда Редакција ЕЈ има намеру да све дијалекте српскохрватске обради под једном одредницом (нпр. о српскохрватском језику уопште). Ми разумемо такву евентуалну намеру. Али није јасно онда зашто је уопште објављивана тако пространа одредница о црногорским говорима. Сем тога, ако и постоји намера да се сви дијалекти обраде под једном заједничком одредницом, ипак је требало показати једну упућивачку одредницу о чакавском дијалекту и једну о дијалектима српскохрватским уопште. Напомињемо да у *Enciklopediji Leksikografskog zavoda* (општој) постоји одредница *Čakavski dijalekat*.

Били бисмо веома радосни да нисмо нашли повода за редове које ћемо сад исписати.

У *Enciklopediji Leksikografskog zavoda* (општој) I у првом ступцу стр. 361 под одредницом *Balkanski jezici* између осталог пише: „*Inače su svi b. j. indoevropski: i oni stari (trački, drački, ilirski, epirski, grčki i makedonski) i ovi današnji (srpski, hrvatski, slovenski, bugarski, rumunjski, arbanski, novogrčki i dr.) osim turskoga.*” Пада у очи да се као два засебна језика наводе српски и хрватски. Није у питању техничка омашка, како би се на први поглед могло претпоставити. У другом пасусу под истом одредницом читамо: „*Većina balkanskih jezika došla je na Balkan seobom njihovih naroda (hrvatski, srpski, slovenski, bugarski i dr.), a drugi (turski) osmanlijskim osvajanjem.*” Да ли ће читалац толико високо ауторитативног информатора као што је *Енциклопедија* моћи да створи добар суд о племенитом послу хрватских и српских језичких стручњака око стварања новог јединственог правописа Хрвата и Срба, — прочитавши наведена обавештења да међу балканске језике долазе, сем других, и ова два: српски и хрватски? — Сем тога, како се уопште могло десити да међу наведеним словенским балканским језицима изостане македонски језик? Јасно је да оно „и др.” не може бити довољно објашњење.

Најзад, констатоваћемо и ми неугодан факат да је из ЕЈ II изостала одредница о нашем истакнутом филологу класичару д-ру Веселину Чајкановићу.

Ово неколико напомена дали смо из дубоког поштовања према великом послу који обавља Лексикографски завод. Из тих напомена, надамо се, јасно избија наша искрена жеља да у даљим томовима буду избегнуте овакве, не увек тако крупне непрецизности.

Београд Берислав М. Николић